

Spis treści

Wstęp	13
1. Pojęcie i funkcje finansów	17
1.1. Pojęcie i istota finansów	17
1.2. Funkcja finansów	18
1.2.1. Funkcja alokacyjna	19
1.2.2. Funkcja redystrybucyjna	20
1.2.3. Funkcja stabilizacyjna	21
1.2.4. Funkcja rekonwersji (zamiany) własności	23
1.3. Klasyfikacja zjawisk finansowych	24
1.3.1. Klasyfikacja przedmiotowa zjawisk finansowych	24
1.3.2. Kwalifikacja podmiotowa zjawisk finansowych	25
1.4. Klasyczne teorie finansów	28
1.4.1. Finanse w teorii	28
1.4.2. Liberalne teorie finansów	29
1.4.3. Ortodoksyjna teoria finansów	30
1.4.4. Interwencyjna teoria finansów	31
1.5. Nowe teorie finansów	33
1.5.1. Neoliberalizm	36
1.5.2. Finanse behawioralne	37
Pytania	41
Literatura	41
2. Pieniądz	42
2.1. Formy i funkcje pieniądza	42
2.2. Funkcje pieniądza	44
2.3. Mechanizm kreacji pieniądza	45
2.4. Determinanty podaży pieniądza	49
2.4.1. Teoria bankowa	50
2.4.2. Teoria obiegowa	51
2.4.3. Teoria ilościowa	52
2.5. Wartość pieniądza w czasie	53
2.5.1. Stopy procentowe	53
2.5.2. Zmienność wartości pieniądza w czasie	56
2.5.3. Odsetki proste	57
2.5.4. Kapitalizacja odsetek	60
2.5.5. Aktualna zdyskontowana wartość przyszłej płatności lub zysku	64

Pytania	67
Literatura	67
3. Rola finansów w tworzeniu, wymianie i podziale produktu społecznego	68
3.1. Istota potrzeb indywidualnych i zbiorowych	68
3.2. Pojęcie i klasyfikacja dóbr	70
3.2.1. Dobra publiczne	70
3.2.2. Dobra społeczne	72
3.3. Procesy rzeczowe i procesy pieniężne w gospodarce	73
3.4. Finanse sfery realnej i autonomiczna sfera finansów	76
3.5. Strumienie i przepływy finansowe	78
3.5.1. Rodzaje i rachunki strumieni finansowych	78
3.5.2. Tabele przepływów finansowych	86
Pytania	87
Literatura	88
4. Polityka finansowa i jej funkcje	89
4.1. Istota polityki finansowej	89
4.2. Funkcje polityki finansowej państwa	93
4.2.1. Funkcja stabilizacyjna	93
4.2.2. Funkcja alokacyjna	96
4.2.3. Funkcja redystrybucyjna	98
Pytania	101
Literatura	102
5. Sektor finansów publicznych	103
5.1. Pojęcie i cechy finansów publicznych	103
5.2. Struktura i podmioty sektora finansów publicznych	103
5.3. Pojęcie i specyfika dochodów i przychodów sektora finansów publicznych	109
5.4. Pojęcie i specyfika wydatków i rozchodów sektora finansów publicznych	111
5.5. Budżet państwa – aspekty teoretyczne	114
5.5.1. Pojęcie i istota budżetu państwa	115
5.5.2. Klasyfikacja budżetowa	117
5.5.3. Funkcje budżetu państwa	119
5.5.4. Zasady budżetowe	121
5.5.5. Procedura opracowywania budżetu państwa	122
5.5.6. Rodzaje dochodów i wydatków budżetowych	127
5.5.7. Inwestycyjny mnożnik zrównoważonego budżetu	130
5.6. Budżet zadaniowy – instrument zarządzania finansami publicznymi	135
5.6.1. Budżet zadaniowy w <i>Programie Konwergencji</i>	136
5.6.2. Proces planowania budżetu zadaniowego	137
5.6.3. Budżet zadaniowy – metodyka	138
5.6.4. Budżet zadaniowy w uzasadnieniu ustawy budżetowej na 2010 r.	143
5.6.5. Budżet zadaniowy jednostek samorządu terytorialnego	145
5.6.5.1. Procedura budżetu zadaniowego jednostki samorządu terytorialnego	147
5.7. Finanse samorządu terytorialnego	148
5.7.1. Podstawy prawno-organizacyjne gospodarki finansowej samorządu terytorialnego	149
5.7.1.1. Zadania jednostek samorządu terytorialnego	151
5.7.1.2. Dochody jednostek samorządu terytorialnego	155
5.7.2. Budżet jednostki samorządu terytorialnego i procedura jego uchwalania	177

5.7.2.1. Dochody i wydatki budżetowe gmin	181
5.7.2.2. Dochody i wydatki budżetowe powiatów	183
5.7.2.3. Dochody i wydatki budżetowe województw	189
5.8. Deficyt budżetowy i źródła jego finansowania	190
5.9. Dług publiczny	193
5.9.1. Rodzaje długu publicznego	193
5.9.2. Sposoby finansowania długu publicznego	197
5.10. Fundusze celowe	201
5.10.1. Fundusze celowe pozostałe przed 2005 r.	207
5.10.2. Fundusze celowe utworzone w 2005 r. i w latach następnych	212
Pytania	217
Literatura	218
6. System podatkowy w Polsce	220
6.1. Pojęcie, funkcje i klasyfikacja podatku	221
6.2. Elementy konstrukcji podatku	227
6.2.1. Obligatoryjne elementy konstrukcji podatku	227
6.2.2. Fakultatywne elementy konstrukcji podatku	230
6.3. Charakterystyka podatków centralnych	231
6.3.1. Podatek od towarów i usług	231
6.3.2. Podatek akcyzowy	247
6.3.3. Podatek od gier	259
6.3.4. Podatek dochodowy od osób fizycznych	261
6.3.5. Podatek dochodowy od osób prawnych	290
6.4. Charakterystyka podatków samorządowych	304
6.4.1. Podatek od nieruchomości	304
6.4.2. Podatek od spadków i darowizn	311
6.4.3. Podatek od środków transportowych	319
6.4.4. Podatek rolny oraz jego ekonomiczna ocena	322
6.4.5. Podatek leśny	331
6.4.6. Podatek od czynności cywilnoprawnych	333
6.4.7. Karta podatkowa	342
6.5. Parapodatkowe instrumenty finansowe	350
Pytania	353
Zadania	354
Literatura	355
7. System ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych	356
7.1. Pojęcie, funkcje i klasyfikacja ubezpieczeń	356
7.2. Pojęcie i zakres zabezpieczenia społecznego	359
7.3. Konstrukcja i finanse systemu ubezpieczeń społecznych	361
7.3.1. Pracowniczy system ubezpieczeń społecznych	361
7.3.1.1. Zasady wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne	364
7.3.1.2. Rodzaje świadczeń należnych z tytułu ubezpieczenia społecznego	374
7.3.1.3. Techniki wyznaczania wybranych świadczeń	376
7.3.1.4. Finanse Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	393
7.3.2. Ubezpieczenie społeczne rolników	411
7.3.2.1. Geneza i rozwój rolniczego ubezpieczenia społecznego	411
7.3.2.2. Powstanie nowego systemu rolniczych ubezpieczeń społecznych	414
7.3.2.3. Ubezpieczenie chorobowe, wypadkowe i macierzyńskie	418

7.3.2.4. Ubezpieczenie emerytalno-rentowe	418
7.3.2.5. Finanse KRUS	422
7.3.2.6. Zmiany w ubezpieczeniu społecznym rolników	425
7.4. System finansowania ochrony zdrowia	430
7.4.1. Modele organizacji i finansowania ochrony zdrowia	430
7.4.2. System ubezpieczenia zdrowotnego w Polsce	433
7.4.2.1. Konstrukcja i podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne	435
7.4.2.2. Finanse Narodowego Funduszu Zdrowia	437
Pytania	440
Zadania	442
Literatura	444
8. System bankowy i polityka pieniężna	447
8.1. Rola systemu bankowego w gospodarce narodowej	447
8.2. System bankowy w Polsce	449
8.2.1. Zarys historii bankowości w Polsce	450
8.2.2. System bankowy po 1997 r.	454
8.2.3. Instytucje nadzorujące działalność sektora bankowego	463
8.3. Bank centralny i jego zadania	465
8.4. Instrumenty polityki pieniężnej	472
8.4.1. Pośrednie instrumenty polityki pieniężnej	472
8.4.2. Bezpośrednie instrumenty polityki pieniężnej	477
8.5. Banki komercyjne	479
Pytania	485
Zadania	486
Literatura	486
9. Rynek finansowy	488
9.1. Rynek kapitałowy	488
9.1.1. Klasyfikacja rynku kapitałowego	488
9.1.2. Struktura instytucjonalna rynku	493
9.1.3. Podstawowe instrumenty finansowe	495
9.1.3.1. Rynek obligacji	497
9.1.3.2. Rynek akcji	499
9.1.3.3. Rynek hipotecznych i publicznych listów zastawnych	502
9.1.4. Giełda papierów wartościowych i jej znaczenie w gospodarce	503
9.1.4.1. Istota, definicja i funkcje giełdy papierów wartościowych	503
9.1.4.2. Historia giełd w Polsce	504
9.1.4.3. Otoczenie giełdy oraz jej uczestnicy	508
9.1.4.4. Model rozwoju Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie	509
9.1.4.5. Obroty na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie	510
9.1.4.6. Organizacja sesji giełdowej i przyjmowanie zleceń	511
9.1.4.7. Indeksy giełdowe	517
9.1.4.8. Zasady publikacji indeksów	526
9.2. Rynek pieniężny	527
9.2.1. Istota i struktura rynku pieniężnego	527
9.2.2. Bony skarbowe	528
9.2.3. Bony pieniężne NBP	532
9.2.4. Krótkoterminowe papiery dłużne podmiotów gospodarczych	533

9.2.4.1. Krótkoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw	533
9.2.4.2. Krótkoterminowe bankowe papiery dłużne	535
9.2.5. Lokaty międzybankowe	536
9.3. Rynek walutowy	542
9.3.1. Historia rynku walutowego	543
9.3.2. Istota rynku walutowego	544
9.3.3. Wielkość i struktura rynku walutowego	546
9.3.4. Instrumenty rynku walutowego	551
9.3.4.1. Rynek transakcji natychmiastowych	551
9.3.4.2. Rynek walutowych transakcji terminowych	554
9.3.5. Instrumenty rynku walutowych instrumentów pochodnych	557
9.3.5.1. Transakcje CIRS	557
9.3.5.2. Opcje walutowe	558
9.3.5.3. Walutowe kontrakty <i>futures</i>	560
Pytania	560
Zadania	562
Literatura	564
10. Finanse przedsiębiorstw	566
10.1. Formy organizacyjno-prawne działalności gospodarczej	566
10.1.1. Podstawowe modele przedsiębiorstwa	567
10.1.2. Formy prawne przedsiębiorstwa	569
10.2. Gospodarka finansowa przedsiębiorstw	572
10.2.1. Cele i specyfika finansów przedsiębiorstwa	573
10.2.2. Finansowanie działalności gospodarczej	575
10.2.2.1. Pojęcie i formy finansowania	575
10.2.2.2. Alternatywne źródła finansowania	578
10.3. Teoria trzech soczewek	610
10.3.1. Wprowadzenie	610
10.3.2. Aspekt ekonomiczny	612
10.3.3. Aspekt finansowy	613
10.3.4. Aspekt majątkowy	615
10.4. Ocena kondycji finansowej przedsiębiorstwa	617
10.4.1. Analiza finansowa przedsiębiorstwa	618
10.4.1.1. Analiza wstępna sprawozdań finansowych przedsiębiorstwa	619
10.4.1.2. Analiza wskaźnikowa	633
10.5. Dźwignia operacyjna, finansowa i łączna	647
Pytania	650
Zadania	651
Literatura	662
11. Finanse ubezpieczeń gospodarczych	664
11.1. Podstawowe zasady działalności ubezpieczeniowej	665
11.2. Klasyfikacja ubezpieczeń gospodarczych	668
11.3. Ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne	674
11.3.1. Pojęcie przymusu ubezpieczeniowego	674
11.3.2. Ustawowa definicja ubezpieczenia obowiązkowego	675
11.3.3. Klasyfikacja ubezpieczeń obowiązkowych	675
11.3.4. Regulacje prawne ubezpieczeń obowiązkowych	676
11.4. Gospodarka finansowa zakładów ubezpieczeń	678

11.4.1. Wypłacalność zakładu ubezpieczeń	678
11.4.2. Wymogi kapitałowe i ryzyko zakładu ubezpieczeń w ujęciu Solvency II	682
11.4.3. Gospodarowania aktywami i pasywami. Ujęcie bilansowe	685
11.4.4. Najważniejsze obszary gospodarki finansowej ubezpieczycieli	691
11.4.5. Kondycja finansowa sektora ubezpieczeń w Polsce	700
11.5. Instytucje ubezpieczeniowe i ich zadania	706
11.5.1. Towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych	706
11.5.1.1. Wskaźnik dynamiki składki przypisanej brutto dla TUW	707
11.5.1.2. Udział w rynku towarzystw ubezpieczeń wzajemnych	710
11.5.1.3. Szanse i bariery rozwoju towarzystw ubezpieczeń wzajemnych w Polsce	711
Pytania	714
Zadania	715
Literatura	716
12. Finanse międzynarodowe	718
12.1. Podstawy finansów międzynarodowych	718
12.1.1. Waluty narodowe a pieniądź światowy	718
12.1.2. Kurs walutowy i bilans płatniczy	720
12.1.3. Międzynarodowe przepływy finansowe	721
12.1.4. Międzynarodowe instytucje finansowe	722
12.1.5. Międzynarodowy system walutowy	723
12.1.6. Cło i polityka celna jako instrument kształtowania obrotów zagranicznych	725
12.1.7. Integracja monetarna jako element procesu integracji gospodarczej	726
12.1.8. Integracja monetarna i finansowa w Unii Europejskiej	728
12.2. Unia Gospodarcza i Walutowa	731
12.2.1. Droga do integracji gospodarczej w Europie	731
12.2.2. Europejska integracja walutowa	733
12.2.3. Etapy tworzenia UGW	737
12.2.4. Proceduralne i kosztowe aspekty przystąpienia nowych państw do strefy euro	742
12.3. Polityka pieniężna w Unii Europejskiej	749
12.3.1. EBC, ESBC i Eurosystem	749
12.3.2. Cele i zadania ESBC	749
12.3.3. Strategia polityki pieniężnej EBC	752
12.3.4. Instrumenty polityki pieniężnej	753
12.3.5. Operacje walutowe i zarządzanie rezerwami walutowymi	757
12.4. Budżet Unii Europejskiej	758
12.4.1. Źródła finansowania Wspólnot	758
12.4.2. Zasady budżetowe Unii Europejskiej	761
12.4.3. Procedura budżetowa	763
12.4.4. Dochody budżetowe	765
12.4.5. Wydatki budżetowe	767
12.4.6. Perspektywy finansowe podstawą polityki budżetowej Unii Europejskiej	769
12.5. Jednolity rynek europejski a rynki finansowe i kapitałowe	772
Pytania	776
Literatura	777
13. Odpowiedzialność prawna z tytułu zobowiązań podatkowych w Polsce	779
13.1. Pojęcie i rodzaje odpowiedzialności	779
13.2. Odpowiedzialność cywilna z tytułu zobowiązań podatkowych	780

13.2.1. Uwagi ogólne	780
13.2.2. Odpowiedzialność osobista dłużnika z tytułu opóźnienia w spełnieniu zobowiązania podatkowego	781
13.2.3. Odpowiedzialność rzeczowa z tytułu zobowiązań podatkowych	783
13.2.4. Zabezpieczenie wykonania zobowiązań publicznoprawnych na majątku zobowiązanego	789
13.3. Odpowiedzialność karna w obszarze zobowiązań podatkowych	791
13.3.1. Ogólne zasady odpowiedzialności karnej	791
13.3.2. Odpowiedzialność karna skarbową	792
13.3.3. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary w obszarze zobowiązań podatkowych	798
13.4. Podsumowanie	802
Pytania	803
Literatura	803

W książce przedstawił problematykę finansów w ujęciu publicznym i rynkowym. Dominującą część poświęcono sektorowi publicznemu finansów, który omówiono w przekroju instytucjonalnym, instrumentalnym i prawnym, oraz zgodziliśmy z tym z rynkiem finansowym i finansami przedsiębiorstwa.

Intencją autorów było opracowanie książki. Książka byłaby zarówno podręcznikiem, jak i podstawową literaturą do zajęć dydaktycznych z zakresu finansów. W związku z tym przyjęto, iż poszczególne treści teoretyczne będą porównywane z elementami praktyki finansowej w taki sposób, aby w przystępnej formie uzasadnić wybór określonych metod, środków i narzędzi wykorzystywanych do realizacji funkcji pełnionych przez finanse, i postawiło to, aby w jednym opracowaniu zebrać treści wykładów i ćwiczeń, które będą pomocne w nauce tej dziedziny nauki. Dążeniem autorów było także, aby podręcznik ten odpowiadał wytycznym Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego dotyczącym z zakresu kształcenia z dziedziny finansów na takich kierunkach studiów, jak: finanse i rachunkowość, ekonomia, zarządzanie, gospodarka przestrzenna, administracja zarządzania i inżynieria produkcji i innych. W celu utrwalenia wiedzy zarówno teoretycznej, jak i praktycznej na końcu rozdziałów podano zestaw pytań i zadań.

Cele pracy miały charakter złożony, a zarazem komplementarny w sensie: przedstawienia dwóch postrzeżeń finansów (publicznego i rynkowego) oraz właściwych dla nich teorii i praktyki. Przyjęte cele znalazły wyraz w strukturze podręcznika. Tradycyjnie w rozdziale pierwszym przedstawiono pojęcie i funkcje finansów, klasyfikację zjawisk finansowych oraz syntetyczną charakterystykę klasycznych (liberalnych, ortodoksyjnych i interwencyjnych) oraz nowych (neoliberalizmu, finansów behawioralnych) teorii finansów. Przedstawienie pojęcia, funkcji finansów oraz teorii finansowych miało na celu z pomocą czytelnika z tym zakresem zagadnień i ich szczególnymi cechami. Zwrócić uwagę głównie na różnice w koncepcjach teoretycznych dotyczących finansów.

Na drugim miejscu w strukturze podręcznika usytuowano treści poświęcone podstawowej kategorii finansów, jaką jest pieniądz. W rozdziale drugim zaprezentowano jego istotę oraz rolę, jaką odgrywa w systemie finansowym. Autorzy uznali, że przydatne dla funkcji dydaktycznych będzie połączenie aspektu systemowo-teoretycznego (teoria bankowa, obiegowa i ilościowa, determinanty podaży pieniądza) z aspektem